

כשושתי אמרה לא! איך החופש הוא מסימני הגאולה? מבוסס על לקו"ש לו/161, שיחת תשא תשנב

יהודי שאל אותי: אנחנו מתקרבים לגאולה או מתרחקים חלילה? איך אפשר לדבר על גאולה כשהעולם הופך יותר ויותר 'חילוני', המוסדות הדתיים מאבדים את כוחם, לא נותרה פרה קדושה אחת שאי אפשר לשחוט אותה, ולהבדיל, אפילו הרמה של המנהיגות הדתית עצמה פוחתת?

זאת שאלה מרתקת, כי אנו רואים תנועה מנוגדת: מצד אחד, ישנם סימנים מדהימים שלא הופיעו אלפי שנים ומעידים על הכשרת העולם לגאולה, כמו קיבוץ הגלויות לארץ, התפשטות חכמת התורה ומעמד עם ישראל המתעצם בעולם כולו. מצד שני, דווקא בנושא המהותי ביותר, מעמד הדת וחשיבות האמונה, רואים היחלשות ונסיגה. ובכן, איך אפשר לדבר על גאולה קרובה?

הבה נפתח נקודה מרהיבה שהיא מהות חיינו: תכלית החיים היא לא שלמות רוחנית טהורה. הלוואי וזה היה כך. השאיפה היא אחרת: לבחור בקב"ה מלמטה, מהעם ומהרצון. הגאולה באה כשאנשים באים אל הקב"ה מאהבה, בלי שום סיבה חיצונית שמכריחה אותם לעשות זאת. ה' מבקש שנקבש להיגאל לא בגלל מנהיגים, רבנים או ממסד דתי, אלא מתוך הנפש.

ומעולם לא היה מצב כזה כמו בתקופתנו: אנו רואים תנועה של צימאון ותשובה בכל מקום והחידוש הוא שזה קורה מרצון, לא בגלל החברה או הקהילה. כמדומה שמאז החורבן לא היו כל כך הרבה יהודים שלומדים תורה וקשורים לה', והיום זה בא לגמרי מהאנשים עצמם ובלי שום סיבה חיצונית. כך שלא רק שאנו לא נסוגים בדרך לגאולה, אלא נוגעים בה ממש.

כדי להבין את היסוד המהפכני הזה, נעלה כמה שאלות אודות ימי הפורים ופרשת השבוע החשובה, כי תשא. נפתח עם שתי שאלות על ימי הפורים: ראשית, התמיהה שאי אפשר לגשת לפורים בלעדית: איך הפך פורים לחג הכי שמח בשנה, שמחייב שמחה כמותה לא מצאנו בשום חג אחר?

1. מגילה ז,ב: אמר רבא: חייב איניש לבסומי בפורי'א, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

ובעוד שאפשר לחשוב שהגמרא נקטה לשון גוזמא, ממשיך התלמוד עם סיפור:

רבה ורבי זירא עשו סעודת פורים ביחד. השתכרו וקם רבה ושחט את רבי זירא. למחר, ביקש רחמים עליו והחיהו. לשנה הבאה, אמר לו: בוא ונאכל סעודת פורים יחד. אמר לו: לא בכל שעה מתרחש נס.

יש מפרשים המסתייגים מפשטות הסיפור וסבורים שרבה לא באמת שחט והחיה אותו. רבי אברהם בן הרמב"ם מסביר שרבה פצע אותו וכל הוצאת דם דומה ל"שחיטה". המהרש"א מסביר שרבה הכריח את רב זירא לשתות יין וכיון שמילא גרונו בשתייה, נדמה לשחיטה שהיא בגרון. בליקוטי שיחות לא/פורים הובאו פירושים נוספים על דרך הסוד.

אבל כך או כך, ברור שמדובר היה ביציאה מהדעת. הדבר היותר מדהים הוא שבשנה הבאה התכוון רבה להמשיך באותה הדרך. כך שזה פורים: ללכת אל מעבר לדעת...¹. חשוב לציין שעצם חובת השתייה היתירה מפורשת כבר במגילה עצמה כתקנת מרדכי ואסתר:

אסתר ט,יט: על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרוזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה יום טוב - חתם סופר דרשות תקצז: מדכפל 'שמחה ומשתה', דתיפוק ליה דאין שמחה אלא בבשר ויין ואם כן 'משתה' למה ליה? אפשר מזה למדו משתה יתירה דחייב לבסומי.

וכל אחד שואל: למה דווקא בפורי'א?²

¹ להעיר מדעת רבינו אפרים שמובאת בפוסקים כי מסקנת הגמרא היא לדחות את הדרישה "לבסומי עד דלא ידע", וראיה ממעשה דרבה ורב זירא שגרם לסכנה. אולם אחרים העירו מהזמנת רבה בעצמו בשנה הבאה לחזור על המשתה, וגם רב זירא ענה שלא בכל יום מתרחש נס ולא אמר שאין חובה להתבסם כל כך.

רבינו הזקן, תורה אור מגילת אסתר צח: מפני מה שמחת פורים גדולה הרבה משמחת יום טוב, שנעשו בהם נסים לאבותינו כמו בפסח קריעת ים סוף, ובשבועות מתן תורה וכו'? והרי הימים טובים קדושים יותר שאסורים בעשיית מלאכה, משא"כ בפורים דמרדכי גזר איסור מלאכה ולא קיבלו?

השאלה השנייה והפיקנטית בה נאריך: מה עבר על אחשוורוש ושריו? למה כל כך התבלבלו מול הבגידה של וּשְׁתִי ולא מצאו מילים כיצד להגיב למרידה החמורה במלכות?

מגילת פורים התרחשה לפני בערך 2400 שנה, כשבעים שנה אחרי חורבן הבית הראשון. עמנו התגורר בשטחי פרס ובבל, הרחק מארץ ישראל, משום שהמלכים הכובשים נהגו לבצע חילופי אוכלוסייה ולהגלות את אזרחי המדינה הנכבשת לאזורים מרוחקים בשטחי מלכותו. כך היו מונעים אפשרות של מרד וגם מעבים ומחזקים אזורים חלשים בממלכה. היהודים הגולים קיבלו זכויות אזרחיות מלאות בשטחי בבל, עשו חיל בעסקיהם, עבדו במסחר ובחקלאות והצליחו.

שלוש שנים אחרי הכתרת אחשוורוש למלך, הוא ערך משתה כפול לכל שריו ועבדיו. ראשית, משתה אריסטוקרטי שנמשך 180 יום, לסגל א', שרי המלך והמדינות. אחר כך חגג עוד משתה שבעת ימים בחצר גינת ביתן המלך לכל העם הנמצאים בשושן.

מה הייתה מטרת המשתה האדיר שהשבית את המדינה לחצי שנה? ולמה נערך המשתה רק אחרי שלוש שנים? המגילה מפזרת רמזים עבים המפענחים את התעלומה: המשתה נועד לחגוג את **השלמת המהפכה והשתלטות אחשוורוש על כיסא שלא היה שייך לו בצורה טבעית.**

2. אסתר א,א: ויהי בימי אחשוורוש הוא אחשוורוש המולך מהודו ועד כוש.

כל אחד שם לב למילה החסרה: "המלך"! למה לא נאמר 'ויהי בימי המלך אחשוורוש אשר מלך מהודו ועד כוש'? מדוע נאמרה הלשון המעורפלת "המולך" מהודו עד כוש?

מגילה יא,א: 'המולך' – שמלך מעצמו (רש"י: שלא היה מזרע המלוכה) ... אמרי לה לשבח, דלא הוא איניש שהיה חשוב למלכות כמוהו. ואמרי לה לגנאי שלא היה ראוי למלכות וממון רב הוא נתן.

אחשוורוש לא נשא דם כחול, הוא לא היה בן כורש או מלכי פרס הקודמים. הוא היה זר שהשתלט על המלוכה. הגמרא מביאה כמה אפשרויות איך עשה זאת: או בגלל שהיה מנהיג עם עוצמות נפשיות, או שידע לשחד את מי שצריך. לקמן תוזכר סיבה נוספת: הוא התחתן טוב. היה בעלה של וּשְׁתִי, נסיכת בבל, בתו של בלשצר מלך בבל (שנכבשה על ידי פרס ואחשוורוש עמד בראש שתי הממלכות).

לפיכך, התעכב המשתה שלוש שנים. קודם הוא פעל לייצב את הכיסא הלא טבעי שלו, ורק "כשבת המלך אחשוורוש על כיסא מלכותו", היינו כשהרגיש שכסאו יציב – הלך לחגוג ולבצר עוד יותר את מלכותו באמצעות לב ההמונים החוגגים.

החגיגה הייתה כפולה כאמור: בעוד שהמשתה הראשון היה אריסטוקרטי ומכובד, במשתה השני להמון העם, שחרר אחשוורוש את הפפיון של הטוקסידו, השתכר והתגלה כבהמה. פקד להביא את וּשְׁתִי כדי להראות העמים את יופיה ואולם היא סירבה לבוא. חמור מכך: לא רק שסירבה לבוא, אלא ביזתה והשפילה את מלכותו. היא ירתה טיל בעצם סיבת עריכת המשתה.

המגילה רומזת על זה בצורה מופלאה:

אסתר א: ביום השביעי כטוב לך המלך בין אמר ... להביא את וּשְׁתִי המלכה בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יופיה כי טובת מראה היא: ותמאן המלכה וּשְׁתִי לבוא בדבר המלך.

נשים לב: הוא שולח את הפקודה לבוא במילים "וּשְׁתִי המלכה", אבל היא מסרבת ומציגה את עצמה בתור "המלכה וּשְׁתִי". מה סוד ההיפוך? מבאר המהר"ל מפראג:

² שמעתי הסבר פשוט: פורים הוא חג ההצלה הגדול בתולדותינו. המן היה היחיד בכל ההיסטוריה שהלך 'בגדול' היל"ת והתכוון "להשמיד להרוג ולאבד את כל עם מרדכי טף ונשים ביום אחד". אפילו היטלר ימ"ש לא העלה בדעתו לחצות את האוקיינוס ולהשמיד כל יהודי ב-127 מדינה. ולכן הצלת פורים היא ההצלה המכריעה בתולדותינו שמחייבת גם שתייה הגונה מעבר לרגילות.

אור חדש: כי מלכות בלשצר [אבי ושתי] הסתלקה לגמרי כשנהרג, ואחר כך על ידי המלך אחשוורוש שנישאת לו - נעשתה מלכה. לפיכך כתיב 'ושתי המלכה' ושם 'מלכה' בסוף, לומר כי בזכות אחשוורוש נעשתה מלכה. אבל אחר כך כתיב 'ותמאן המלכה ושתי', שהיא אמרה שהיתה כל ימיה מלכה ולא קבלה מאחשוורוש המלכות... כי היא חשובה כמו המלך ולכך אין לה לבא אליו.

הוויכוח בין ושתי לאחשוורוש נגע בעצם עריכת המשתה: האם מלכותו של אחשוורוש עצמית, בזכות כישוריו הנעלים או רק גרורה של נישואיו לושתי. הגמרא מוסיפה כי היא הוסיפה וביזתה את התאמתו למלוכה וטענה שאין לו תכונות של אציל. היא השיבה אותו למקומו הטבעי כאיש זול ופוחז.

מגילה יב,ב: 'ויקצף המלך מאד' - למה בער כל כך? אמר רבא: שלחה לו: שומר הסוסים של אבא [בלשצר]! אבא היה שותה כמו אלף אנשים ולא משתכר, והגבר הזה משתטה ביינו.

כמובן, התגובה של המלך היא בלתי נשלטת. הפסוק כופל: 'ויקצף המלך מאוד וחמתו בערה בו'. גם נשפך לו קצף מהפה מרוב זעם וגם כעסו נמשך ובער מבפנים. מסביר המלבי"ם את כפל הפגיעה שלו: הקצף שהוא כעס חיצוני, סימל את הפגיעה החיצונית מכך שהיא לא באה. ואילו החמה הפנימית נבעה מהחץ שהיא שלחה במלכותו - מה שהיה בעצם כל מטרת המשתה.

מלבי"ם: 'ויקצף המלך מאוד וחמתו בערה בו' - הבדל יש בין 'קצף' ובין 'חמה', שהקצף גלוי והחמה מורה על שמירת הקנאה בלב. ופה היו שני ענינים: הקצף הגלוי על שסרבה לעשות מצותו בפרהסיא. החמה הפנימית אשר בערה בלבו שעל ידה נתבטלו כל מחשבותיו ומה שטרח בסעודה למען ימלך ממלכה בלתי מוגבלת [כי טענה שכל מלכותו היא בזכותה, בהיותה בת מלך].

וכאן מתרחש היפוך תמוה: בעוד שאפשר היה לצפות לתגובה מהירה ומעוררת אימה, המלך מתבלבל לחלוטין ופונה לחכמיו "כדת מה לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה את דבר המלך ביד הסריסים". מה שעוד יותר מוזר ומעורר תמיהה היא התגובה שלהם. גם הם לא יודעים כיצד להגיב, עד שבא ממוכן ומעלה טענה שאיך לומר - היא יותר מחוצפת ממעשה ושתי:

אסתר א: ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה כי על כל השרים ועל כל העמים... כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהן.

שמעתם? איש אינו מדבר על כך שהמלכה ביזתה את המלך והפכה אותו לעפר. הבעיה אחרת לחלוטין, שהמלכה ביזתה את אחרון הגברים בעולם. מחר יבוא בעל בגליציה ויבקש מאשתו קוגל תפוחי אדמה לשבת. היא תתקש להכין קוגל אטריות, כי זה מה שאימא שלה הייתה מכינה. ואם הבעל יכעס שהוא בעל הבית, היא תענה: באמת?! וכי המלך בעל הבית בארמונו?!

והתמיהה עצומה: איך לא נזעק איש לכבוד המלך ששלט בעולם כולו והושפל בידי אשתו?

לגבי הקושיה הראשונה - מה שהמלך פנה לבקש עצת השרים ולא פסק מיד בעצמו, הגאון מוילנה אומר רעיון מקורי: המגילה קוראת ליועצים, "החכמים יודעי העתים". מפרש הגר"א, שאלו היו חברי בית דין מיוחד להוראת שעה. יודעי העתים, היינו רשות מיוחדת לערעורים להוראות שעה. שכן בעוד שהחוק היה ברור שעליו להורגה, אבל הוא חשש מזעם ההמון שאהב את המלכה המיוחסת והיפה, ולכן פנה אליהם במטרה שיוציאו הוראת שעה **לזכות ולהחיות אותה**. לחוס עליה מפחד ההמונים. מנגד, ההמצאה של ממוכן הייתה, שהנזק הוא רוחבי ומקיף על מעמד הגברים בעולם כולו.

אמנם עדיין לא ברורה הקושיה אודות ממוכן עצמו: כיצד לא הגן על כבוד המלוכה בטענה שהמון העם לא יכבד את **המלך**? מחר יסרב הציבור לפקודה **לצאת למלחמה** או **לשלם מסים** בגלל חורבן ושתי?

הרבי מוצא כאן את הרקע שהופך את סיפור פורים לאירוע החשוב והמהדהד בתולדותינו. זה שפוחז את הפתח להבין את הדרישה המהותית האחרונה לפני הגאולה.

ב. פסוק אחד מספר את הימים ההם. כמה מילים מגדירות את מסע ההתפרקות של התקופה, שהגיעה לשיא במשתה: "והשתיה כדת אין אונס, כי כן יסד המלך לעשות כרצון איש ואיש".

ההגדרה של המשתה הייתה כזו, שאין חוק. **אתה החוק. לא האורח מבצע את הוראות המלך, אלא המלך מבצע את הוראות האורח.** הכלל בכל מוסדות המלוכה מאז ומעולם הוא שיש גינוני טקס כדי לכבד את מוסד המלוכה. אדם שבא להתארח אצל מלך, מקבל כוס גדולה עם יין מיוחד ועליו לשתות אותה עד תומה, כדי לכבד את מוסד המלוכה.

ואולם במשתה הזו, נשברו הכללים. החוק היה ההיפך: "לעשות כרצון איש ואיש". זה היה הרגע של **הולדת האינדיבידואליות.** התפרקות המוסדות הרשמיים והולדת האמירה שההרגשה האישית של כל אחד קובעת אמת ושקר. במטרה להחניף לעם או מחמת הגסות והבערות של אחשוורוש עצמו, מטרת המשתה הייתה לחגוג את **אובדן המסגרת** ופריקת העול המוחלטת.

עד היכן מגיעים הדברים? הנה נקודה נפלאה המובאת במפרשים: נשים לב שעם כל פאר המשתה, ולמרות שהמגילה יורדת לפרטי פרטים של צבע השטיחים וכלי השתייה, פרט אחד לא מוזכר: **כלי זמר ומקהלות.** המגילה לא מתארת איזו מוזיקה הושמעה בנשף? ומי היו הרקדנים? אבל כיצד יכול להיות משתה בלי כלי זמר?

ראיתי ביאור יפה: בהבאת תזמורת יש אלמנט של **כפייה.** כיון שכולם חייבים לשמוע אותה המוסיקה. אבל הבעיה היא שאין טעם כולם שווה. אם מנגנים סגנון קלאסי המקובל בהיכלות מלכים, המון העם הנבער מרגיש זר. אם ירעישו במוזיקת מועדונים פרועה, שרי המלך הפרתמים יחוש סלידה. לפיכך לא הובאה תזמורת בכלל, כי זאת הייתה **חגיגה של אוזניות!** חגיגת הולדת האינדיבידואל.

כאן טמונה מבוכת המלך והשרים מול סירוב ושתי: המלך לא היה יכול לפגוע בה – כי היא הגשימה את תכלית החגיגה: לעשות מה בא לה. ולא היה בא לה להיות שעשוע לגברים. מצד שני, אפילו המלך הטיפש הבין שעומדים רגע לפני אנרכיה. מה שהתחיל כשעשוע – עלול להפוך להתפרקות המלוכה. לפיכך קרא את החכמים יודעי דת ודין, במטרה למצוא סעיף כלשהו היכול לסמן באדום את הגבול. פתאום בא ממוכן עם ההמצאה, שההתפרקות מותרת רק בתוך הארמון, אבל לא לתקדימים כאלו שישנו סדרי עולם בכל הממלכה.

3. ליקוטי שיחות לו/163: רש"י מפרש את המילים והשתיה כדת אין אונס: 'כדת - לפי שיש סעודות שכופין את המסובין לשתות כלי גדול ויש שאינו יכול לשתותו כי אם בקושי, אבל כאן אין אונס'. ואף שהטעם של 'דת' זו הוא להראות גדולת בעל המשתה, שסעודתו היא בהרחבה, וביטול הנהגה זו היא **היפך כבוד המלכות?** על כך ממשיך הכתוב 'כי כן יסד המלך... לעשות כרצון איש ואיש'. שאני סעודה זו שכל יסודה ועיקרה היא להיות כרצון העם. כלשון רש"י 'לעשות לכל אחד ואחד רצונו'.

לכן יש מקום לומר שאין ושתי חייבת לבוא 'להראות לעמים והשרים את יפיה' **באונס,** ומיאונה אינו מרידה במלכות, אלא אדרבה בהתאם לרצון המלך לעשות כרצון איש ואיש.

מנגד, על רקע התפרקות והפקרות התקופה, אפשר להבין את יופיים וזוהרם של ישראל באותם הימים. דווקא ברגע החשוך בהיסטוריה - על אדמת חוץ לארץ - בולט רגע הבחירה באלוקות שלא היה כדוגמתו.

ברגע שפורצת הגזירה ומרדכי מכנס את העם לתשובה, כולם מתכנסים אחריו לבכי ותיקון העבר. נחשוב על כך: הנוסח המדויק של גזירת המן היה: "להשמיד להרוג ולאבד את כל עם **מרדכי**". הגזירה לא כוונה כנגד "גולי יהודה" או "כל אדם נימול", אלא כנגד אלו שהזדהו עם המתחרה של המן. ולכן יהודי הדור היו יכולים להכריז: מזמן איננו שייכים למרדכי. אנו נתינים של האומה הפרסית, כבר שבעים שנה שהוגלינו מארצנו, מחזיקים תעודת זהות פרסית ומשלמים מיסים כהוגן – ומה לנו ולמרדכי?

אולם המציאות הייתה מפעימה: אסתר מבקשת "לך כנוס את כל היהודים אשר בשושן" ו**כולם באים.** המגילה ממשיכה: "ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר" ולא כתוב שהיה אחד שנעדר. וזאת תופעה שלא הייתה בהיסטוריה: בעוד שברגע המואר בחיי אומתנו, יציאת מצרים ופלאיה, יצאו רק **עשרים אחוז** ממצרים ושמונים אחוז העדיפו את פרעה. בעוד שמתתיהו יצא למלחמה עם **קומץ נאמנים זעום,** מרדכי ואסתר ברגע השפל החשוך בהיסטוריה העולמית – מרכזים **מאה אחוז מהעם.**

אכן, הגמרא מסכמת את הרגע בתור השלמת המהפך שהחל במתן תורה:

אסתר ט: קימו וקבלו היהודים עליהם... להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם.

מהו כפל הלשון "קיימו וקיבלו"? אם קיימו בוודאי קיבלו ואם קיבלו מסתמא גם קיימו?

שבת פח,א: 'ויתיצבו בתחתית ההר'... מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר אם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא (רש"י: שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם? יש להם תשובה שקבלוה באונס). אמר רבא: אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב 'קיימו וקבלו היהודים' - קיימו מה שקיבלו כבר.

פורים הוא מתן תורה האמתית: זה היום שקיבע את הר סיני והפך אותו לסופי ומוחלט. שכן זה חג הבחירה היהודי. בו פרץ הקשר המיסטי בין יהודים לקב"ה ובחרנו בו ביוזמתנו החופשית מעבר להיגיון וסיבה. לעומת זאת, בפסח ושבועות לא בחרנו, אלא נסחפנו מעוצמת הנסים והאהבה שהראה לנו. ואילו בחנוכה בחרנו רע. רוב רובו של עם ישראל התייוון.

כעת מובנת התמיהה הראשונה בה פתחנו: למה בפורים חייבים להתעלות אל מעבר לדעת? רבינו הזקן מסביר שזה ניסיון לשחזר את הפלא שהתרחש אז. בפורים אי אפשר לחזור הביתה ברוגע, כי משהו גדול קרה: היו לנו את כל הסיבות ללכת ואיש לא הלך. הדרך לחוות זאת בימי השגרה היא השתייה: האלכוהול מעצים את הרגשות הטבעיים ואצל יהודי – הרגש הכי טבעי הוא אהבה גדולה לקב"ה. כששותים – לא משקרים, כששותים – מתחילים לדבר אמת³, ומטרת השתייה בפורים היא להתרומם מעל הדעת ולאפשר ללב היהודי לפרוץ החוצה.

תוכן מלקו"ש לו/165: העילוי בימי הפורים שאז 'קיימו מה שקיבלו', היה לא מתוך אונס, אלא דווקא מתוך בחירתם החופשית, כמובא במגילה 'והשתיה כדת אין אונס' ואדרבה 'לעשות כרצון איש ואיש'. ולכן גדלה שמחת פורים למעלה מכל מדידה והגבלה, עד שגם כאשר כל המועדים בטלים ביחס לשמחת הגאולה, שמחת פורים לא תיבטל וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים.

ג. הבה נעמיק יותר בדברי הגמרא אודות "קיימו וקבלו היהודים": מדובר בלא פחות ממהפכה. בעוד שאנו רגילים לראות במתן תורה את רגע השיא של ההיסטוריה, הגמרא אומרת כי הרגע הקובע הוא בכלל הקוטב ההפוך: הבחירה האישית, קורעת הלב, שם במעמקי החשכה בפרס.

כי הסיפור האמתית של החיים הוא לא כמה מואר, אלא כמה באה הבחירה ממך. כמה הקשר לאלוקים הוא שלך. הסיפור היהודי האמתית הוא לא סיפור על הקב"ה, אלא סיפור עלינו: כמה אנו עושים את הפלא ומתרוממים מעל הקושי ובחרים בו. סיפור בריאת העולם תופס בסך הכול 31 פסוקים, אבל סיפור בניית המשכן – שאנו כעת בעיצומו – מתפרס על פני כמעט חמש פרשיות. חצי חומש! שכן תכלית המציאות היא לא הבית שהקב"ה בונה עבורנו, אלא זה שאנו בונים עבורו.

ורגעי ההתעלות הללו מתרחשים דווקא במדמנות החשיכה, בימי גבורה ורדיפה, בתקופות יובש ואדישות ששום דבר אינו נראה חשוב.

אחת הדוגמאות הבולטות לכך, מתרחשת בסוף פרשתנו, כי תשא: רגע השיא בחייו של משה היה בעיצומו של יום הכיפורים, כשהוא ירד מהשמים עם הלוחות השניות שקיבל מה'. התורה מתארת כי "קרן אור פני משה", משה נולד מחדש והתעלה מדרגת "איש" ל"איש האלוקים". פניו האירו באור יקרות והאור היה כה מסנוור ועוצמתי עד שהיה עליו לשים מסווה כשדיבר עם ישראל.

³ הפריצים באירופה החזיקו אלפי דונמים של יערות ונכסים והיו מעסיקים יהודים שחכרו את הנכסים ושלמו מיסי חכירה. לעתים הגיעו שנים קשות ולא היה איך לשלם את המיסים ואז התגלו הפריצים במלוא אכזריותם: הם קברו את "מושקה" ומשפחתו בבור האחוזה, עד שיבואו יהודים טובים וישלמו את החוב. הצדיק רבי משה ליב מסאסוב עסק רבות במצוות פדיון שבויים, ופעם במסגרת מסעותיו נקלע לבית מרזח נכרי. שני שיכורים ישבו חבוקים ואחד אמר: "איוואן, אתה אוהב אותי?" - "ברור שאני אוהב אותך". "איוואן, אתה באמת אוהב אותי?" - "בוודאי אני אוהב אותך באמת". "איוואן, אם אתה אוהב אותי, תסתכל לי בעיניי ותגיד מה כואב לי". - "איך אדע מה כואב לך אם לא סיפרת לי?" - "זהו, איוואן, אם הייתה באמת אוהב אותי, היית יודע מה כואב לי..." אמר הצדיק לחסידיו: "מגוי שיכור למדתי מהי אהבת ישראל אמיתית: לדעת מה חסר לזולת..."

אבל השאלה היא כיצד פניו בהקו רק כשירד עם הלוחות השניות? הרי הלוחות הראשונות שאיתם ירד בשבעה עשר בתמוז היו נעלות פי כמה? הראשונות היו "מעשה אלוקים" שנחצבו מאבן ספיר שתחת כיסא הכבוד ואילו השניות היו בסך הכול מעשה ידי משה מאבן גשמית שצמחה באוהל?

התשובה כבירה: הלוחות הראשונות היו מתנה מלמעלה, אבל הלוחות השניות היו תוצאה מהחלטה גורלית שקיבל משה בעצמו! ברגע המבחן של חייו, כשירד עם הלוחות הראשונות וראה את העם מפזז סביב העגל, והוא הבין את המשמעות של נתינת הלוחות בשעה זו אשר תקבע את המחויבות לה' ותגזור עליהם כליה – משה מסר נפשו בשביל ישראל ושבר את הלוחות לרסיסים.

ורק כשאנו משפיעים – אנו משנים, אבל כל עוד אנו מקבלים – לא קורה דבר. עד עכשיו היה משה בבחינת "תלמיד", הוא קיבל תורה, אבל התורה לא הייתה שלו (כביכול). היה פער בין הגוף הגשמי ובין המסרים שירדו מלמעלה. אולם לאחר שפעל ביוזמה עצמית ועשה צעד משלו – נוצר החיבור בין עליונים ותחתונים ופניו זהרו באור יקרות.

המסר הזה עומד במרכז פרשת השבוע, כי תשא. מדי שנה עולה השאלה הנצחית: איך זה קרה להם? הגמרא מגדירה את עליבות הנפש של אנשי העגל: "עלובה כלה המזנה תחת חופתה". אין התנהגות אנושית רקובה יותר מאשר כלה המזנה תחת חופתה. באותה שעה שהמונים מתקבצים לחגוג את הקשר והחתן אוחז את טבעת היהלום בידו - היא מפנה את אהבתה לאחר.

זה מה שקרה שם: הם עוד היו תחת החופה של מתן תורה. מיד למחרת ו' סיון, משה עלה לשמים לקבל את עיקרי התורה מהחתן. במשך ארבעים יום שהה למעלה וזכה לעיקרי התורה. בינתיים יוצאת התורה מגדרה כדי לתאר את האהבה שהייתה למעלה: "וייתן אל משה ככלתו לדבר אתו ... שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלוקים". הקב"ה העניק למשה את שני לוחות הברית להעבירם לישראל והמדרש מדייק מהמילה "ככלתו" – שכתובה בלי האות ו - כי היה זה כמו מתנה ששולח החתן לכלתו להתקשט בה.

ובאותה שעה ממש, הכלה בוגדת באמון החתן וכופרת בטובתו. וכל אחד שואל: איך קורים דברים כאלו? איך יצר הקב"ה עולם שמאפשר בגידות שפלות כאלו?

מצד שני, כיצד יכולה להיות סתירה כה עמוקה בין תוכן הפרשה לשם שלה? בשיחה האחרונה אותה זכינו לקבל מהרבי ערוכה ומוגהת – השבוע לפני שלושים ואחת שנה, פרשת כי תישא תשנ"ב - העלה הרבי את השאלה, איך פרשה העוסקת ברגעי השפל הנורא, מכונה בשם "כי תישא את ראש בני ישראל", מעשה המסמל הרמה והתעלות?

המסר האחרון שזכינו לקבל לעת עתה מהרבי, הן בפרשת כי תשא והן בשיחת פורים לעיל הוא זהה: חטא העגל היה מוכרח לקרות, כי לא נועדנו לקבל מלמעלה, אלא לבצע החלטות בעצמנו. הסיפור של ההיסטוריה האנושית הוא השלבים בהם יורדת התורה יותר ויותר למטה והופכת להיות בחירה של ישראל, מרצון ומאהבה.

כך אומרת הגמרא: "לא היו ראויים ישראל לחטא העגל, ולא בא אלא לפתוח פתח לבעלי תשובה". היינו להתחיל את טיפוס העולם כלפי מעלה ולבחור בקב"ה ביוזמה עצמית. לכן דווקא רגע השפל של העגל ומה שבא בעקבותיו עם התשובה והחרטה, ראוי לתואר "כי תשא", מלשון הרמה, גאווה ונשיאת ראש.

בהערה⁴ הובאה הרחבה המוכיחה כי כל ההיסטוריה האנושית היא תהליך ירידת האלוקות למטה, באמצעות העברת הכוח מידי הקב"ה אל הציבור ומידי הציבור אל כל אחד ואחת.

⁴ לאורך מאמר "ואתה תצוה", הרבי מפתח נקודה מדהימה: האמת היא שכל ההיסטוריה של עם ישראל - מאז מתן תורה ועד היום הזה - היא ירידת האלוקות יותר ויותר למטה, באמצעות התפתחות הבחירה האישית. התהליך שאנו עוברים מאז מתן תורה הוא צמצום הדרגתי של הנוכחות האלוקית המורגשת, לטובת צמיחה אישית של כל אחד מישראל. (כמו אבא שזז הצידה בכדי לאפשר לילד להתבגר, להתנסות ולהוכיח את עצמו).

שיחת פרשת כי תשא תשנ"ב אות ז: בני מצד עצמם אינם שייכים כלל לחטא ח"ו, וכל העניין בא רק בגלל שהקב"ה בחסדו רצה להביא בני לעליה הכי גדולה שלמעלה ממצבם מצד עצמם. כמפורש בגמרא שלא היו ראויים ישראל לאותו מעשה [העגל] ו'גזירת המלך הייתה ליתן פתחון פה לבעלי תשובה'. זהו סדר הדברים: תחילת אות א, 'אנכי', התורה כפי שירדה מלמעלה. אחר כך האות ב, בראשית, שמסמל את העולם כפי שכולל מצב של ירידה. ואחר כך האות ג, גאולה, שהיא עליית העולם מעצמו ובבחירתו.

כפי שהתחלנו את השיעור, הפתח לגאולה אינו נמצא בהאררת אור אלוקי המציף את העולם. אלא להיפך: ברגעי בחירה עצמיים, בהם מתעלה אדם מעל היובש והאדישות וזורק עצמו באמונה לכבוד רבש"ע.

אנו עומדים בעיצומם של ימים שבהם יהודים מפגינים עוצמה של דבקות וקשר בלתי מתפשר. אנו ראויים כבר לאור הגדול של "מלאה הארץ דעה" בגאולה האמתית והשלמה בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

תחנה ראשונה: מתן תורה, היינו סוערים ונסחפים אחרי הגילוי האלוקי וקיבלנו תורה מתוך כפייה. תחנה שנייה: ההליכה הראשונה לגלות בבל ואז הגזרה הנוראה של המן, שחייבה כל אחד לשאול את עצמו מיהו ומהו. ועדיין עמדו במרכז מנהיגי ענק כמרדכי ואסתר שעוררו את הניצוץ היהודי. התחנה השלישית: היציאה לגלות הארוכה אחרי החורבן השני, בה התפרקנו לקהילות ובודדים, כפי שהגיע לשיא בזמן רדיפות הקומוניסטים במאה הקודמת. כאן הבחירה האישית עלתה עוד מדרגה. ואולם זה עוד לא השיא: התחנה המתגרת ביותר היא זו שהתפתחה בשבעים-שמונים השנים האחרונות כשהגענו לארצות הרוחה. בעולם החדש לא רודפים אותנו, אבל יש לכך צד נוסף: הדת והרוח איבדו את מקומם ואיש לא מתעניין בנו. לא רודפים אותנו גם בגלל שאיננו מעניינים איש. ומול התעצמות החילוניות וערכי האינדיבידואליות – אנו מוזמנים להתמודדות מסוג חדש. ואולם זו כמו הקודמות, אינה מעידה או תאונה במהלך ההיסטוריה, אלא מהלך מכונן של "וייקחו אליך ... להעלות נר תמיד": ההזדמנות של יהודי לגלות את ניצוץ משה שבו ולהפוך להיות משה בעצמו, עד שיאירו שבעת הנרות מערב עד בוקר, בגאולה האמתית בקרוב ממש.